

Szapudi András

RAPSZÓDIA A FÖLDRŐL

Első tétel: „Adj fiam, a lovaknak!”

Tímár József vagyok, 1938-ban születtem a siófoki Kele utcában (akkor még Pázmány Péter utca volt) abban a házban, amit még a nagyapám épített. Édesanyám Vas megyéből, Jánosházáról származott és egy évvel a születésem után meghalt. Őrzök róla egy fényképet, e szerint szép, szelíd arcú asszony volt, azt mondták a születésemkor megpattant benne egy ér, de szégyellt orvoshoz fordulni, s lassan, szinte észrevétlenül szívárgott el a vére. Apámnak 14,5 hold örökölt földje volt, emellett még a nagynénéim hat holdját művelte, tehát több, mint 20 katasztert. Az 1943-44-es esztendőkre jól visszaemlékszem, előttem van minden, ami a portánkon volt, a kovácsoltvas kaputól a legutolsó ólig, a szalmakazal alatt. 1944-ben 17 szarvasmarha állt az istállónkban: hat tehén, két ökör és növendékek, két pár lovunk volt, 40 disznónk, megszámlálhatatlan sok baromfi kapirgált, neszegett az 1600 négyszögölnyi udvaron. Két magyar hold szőlő tartozott a birtokhoz, az egyik éppen itt volt, ahol most beszélgetünk, a téészesítés után is ezt kapta meg az apám háztáji földnek.

Nézzé azt a hatalmas cseresznyefát! Az apám ültette, több, mint 70 éve. A portánkon állt egy hat szobás ház, azt mindig térbe adtuk nyaralóknak és egy kisebb, négy-szobás, abban laktunk hárman, apámmal és apai nagyanyámmal. A kis ház hátsó falánál kezdődtek a gazdasági épületek. Magtár, pince, kamra, nagy istálló, pajta, kis istálló, disznóól; ezután következett a szérűskert, a ponyvakunyhó; erős rönkökön nyugodott a szalma, és alatta megint csak ólak sorakoztak.

Azt hiszem, elmondhatom - senki sem cáfol meg azok közül, akik ismerték -, hogy apám megbecsült gazda volt Siófokon, sokáig a Dalárda tenoristája is, amikor még a Saller doktor vezette az énekkart. Nem herdált, inkább fogta a pénzt, de vendégszerető és segítőkész ember volt, aki megértette, átértette a mások gondját-baját is és becsülte a derék munkást. A kis istállóban a Horthy család nyolc

hátaslova állt (István és a fiatalabbik Miklós lovagolta őket), egy lovászfűt tartottak: Jánosnak hívták. Abban az időben Siófokon lóversenyeket rendeztek, magam is sokszor kint voltam a pályán, és gyönyörködtem a szépséges lovakban.

- 1944 őszén, ha jól emlékszem, novemberben, a Sasvári jegyző úr azt mondta apámnak: „József, maga jobb, ha elmegy innét, mielőtt ideér a front, mert magát biztosan agyonlövik az oroszok.” A fülemben van most is a jegyző hangja, és az apámé is, aki csodálkozva kérdezte: „Miért éppen engem lönek agyon?” „Mert maga nem fogja karba tett kézzel nézni, amikor az állatait elhajtják. Ismerem. Maga azt nem bírná elviselni.”

Apám eltűnődött a jegyző szavain, aztán befogta a két öregebbik lovat. „Jánosházára megyünk” - mondta. A szekérre ágyneműt, élelmiszert pakolt. 70 éves nagyanyám maradt a házban. Később Nyimbe menekült a lövöldözések elől, a megmaradt két ökörrel, a két tehénnel és egy anyadisznóval. Jánosházán volt egy házunk és földünk is, az én anyai örökségem, de a házban lakókat találtunk, ezért a sógor bácsiékhoz költöztünk. Apámat hamarosan behívták katonának. Először Söjtörrre került, aztán Gyékényesre, ahol lovas kocsival aknákat szállított; a két lónak - mondta később - összesen egy szemé volt. Itt fogságba esett, kivitték Oroszországba három esztendőre. 47-ben jött haza és folytatta a gazdálkodást. 49-ig nem történt említésre méltó, akkor azonban kuláklistára kerültünk. Mint mondtam, 14 és fél holdja volt az apámnak, s az a fél hold okozta a bajt. 49-50-51! Apám állta a sarat és ott voltam mellette én is, gyerekfejvel-karral minden munkában.

- 51 szeptemberében - akkor lettem nyolcadikos - egy este két idegen ember állított be hozzánk. „Tímár úr - mondta az egyik -, jönnie kell a község házára, fontos ügyről lesz ott szó...”

Apám aznap búza alá fogasolt, tán félórája érkezett meg a határból. „Eredj kisfiam, adj a lovaknak” - mondta. Aztán megmosta a lábát a kútnál - sárga szandálját most

is látom - felöltözött, és elindult a két idegennel. Utánuk néztem.

Láttam, hogy egy ponyvás dzsip áll a mostani Csülök vendéglő (akkor óvoda) előtt. Apám a két emberrel beszállt az autóba, és nyolc hónapig azt se tudtuk, él-e vagy meghalt már.

Nagynéném Budapesten, a Dohány utcában lakott, s a férje révén sok színművész ismerőse volt. A Kontinentál kávéházban szokott velük találkozni. Egy barátnőjének a barátnője jóban volt valami nagy fejessel, aki hajlandó volt segíteni. Ha néni leutazott Siófokra és azt mondta: „Ötezer forint kellene.”

Iszonyú nagy pénz volt az akkor. Azt javasoltam nagyanyámnak, hogy adjuk el az egyik tehenet, a rosszabbik tejelőt. Így történt. Kaptunk érte kétezer forintot. Eladtuk még a malacokat és volt egy kis tartalékunk is (400 forint), a többit kölcsönkértük. És ha becsapnak bennünket?! - támadt föl bennem a gyanakvás. A nagynéném megnyugtatót, és hálisten, neki lett igaza. Apámat kiengedték a „pokolból” (nem tudta megmondani, hogy valójában hol tartották fogva) és egy évre Jánosházára száműzték, ahol megint a sógor bácsiéknál lakott. Én eközben gazdálkodtam. Fél ötkor keltem, mert ötkor már kihajtották a borjakat, hatra - amikor a teheneket hajtották - meg kellett fejnem, szóval, nem unatkoztam. És nyolckor nekem is kezdődött az iskola. Kenedy tanár úr néha megengedte, hogy otthon maradjak pótolni az elmaradt tennivalót. Nem feledem, hogy a szomszédok a nagyobb munkákban segítettek. És azt sem, hogy a tanácsházáról levél ment az illetékesekhez, hogy legalább aratásra, betakarításra engedjék haza az apámat. Hazaengedték, de itthon is - akárcsak Jánosházán - minden este jelentkeznie kellett a rendőrségen. Mint egy bűnözőnek.

Második tétel: Apám a *jászolban*

Említettem, hogy anya nélkül nőtem fel. Engem a nagymama nevelt. Apró kis öregasszony volt, de rengeteget dolgozott. És arany szíve volt. Ha kenyeret sütött, annyi tejfőlös lángost készített, hogy a pajtásaimnak is jusson. Kapros túrós lepényt pedig egy egész tep-sível tett ki a gyerekeknek a szederfa alá. És az a patika-tisztaság, ami körülvette! Pesti urak jártak hozzánk tejért reggel és este. Nagymama

háromszor megsűrte a tejet. Minden évben nyaraltak Siófokon tüdőbajos gyerekek is, ők habos tejet ittak nálunk. Apám és én fejtünk, a gyerekek meg sorba álltak az istálló előtt. Az egyik tehenünk csak akkor adta le a tejet, ha daloltunk neki.

ASzójártó tanító úr sokszor mondta az Apámnak, hogy taníttasson tovább, mert jól fog az eszem. De ő azt felelte: „Meglesz ennek a gyereknek a földje, háza, gazdasága, a magáéban lesz, tanulja hát azt, amiből élni fog.”

Hát én azt tanultam.

56-ban kimentem Angiába, ahol szakácsként helyezkedtem el. (A nagyanyámtól tanultam meg főzni.) Jól megfizettek, ma már lehet, hogy Mercedessel járnék haza látogatóba, ha ott maradok. Megtanultam angolul (később németül és lengyelül is), de az apám azt írta a levélben, hogy megint lehet rendesen gazdálkodni, jöjjen gyorsan haza. Az első szóra indultam. Húzott a föld.

1959 februárjában megnősültem, s az esküvő után hamarosan megkezdődött a tsz-szervezés. Na iszen!! Apám azt mondta, nem adja a földjét, mert ő azt nem lopta, nem kapta, hanem örökölte! Az ő apja, aki bölcs ember volt, 50 éves korában átadta neki az egész birtokot. „Itt van fiam, csinálj vele, amit akarsz.” Apámnak hét idősebb lánytestvére volt, közülük néhányan fiatalon meghaltak, de a többiek rendesen megkapták a hozományukat, a részüket a vagyomból. „Itt van fiam, a föld” - mondta az öreg, és attól a naptól kezdve csak a pincét látogatta, iszogatót és pipázott még húsz éven át. Apám meg valósággal remegett a földért! Ő nem adta volna a birtokot nekem 50 éves korban. Tőle csak örökölni lehetett.

Szóval, jöttek az agitátorok csőstől, mert azt mondta az elnök, hogy addig nem fejezik be a szervezést, amíg Timár József (így p-vel) be nem áll. Apám befeküdt a mély cementjászolba, szalmát és paplant tettünk rá, róla evett a jószág. Tíz napig feküdt ott, aztán egy este bejött a házba. „Nem bírom tovább, fiam” - mondta szomorúan és leült vacsorázni. Mint ha lesben álltak volna, ott termett az elnök az agitátorokkal, és apám - utolsónak Siófokon - aláírta a belépési nyilatkozatot. Előbb azonban így szólt az elnökhöz: „A szanatóriumi” földemet (a volt szanatórium mellett fekszik) a fiamnak

szeretném átadni. Lehetséges-e?" Az elnök megígérte, hogy azt a egy katasztert megkaphatom. (Nem kaptam meg.) Apám két lova közül az egyiket sikerült megmentenünk, mert passzussal bizonyítottuk, hogy a nagyanyámé volt. (A nagymama 55-ben halt meg.) Elindultam vele meg az asszonnyal Jánosháza felé (oda még nem érkezett meg a tsz), hogy az anyai örökségemmel kezdjek valamit. A földet bérlők használták, s már elvetették, mire odaértem, így kénytelen voltam mások földjén dolgozni, részesaratást vállalni. Hatvanban aztán oda is elért a tsz.

Én nem akartam beállni és a földemet Ésem akartam odaadni. Elmentem hazulról az agitátorok elől, s mire visszatértem, a feleségem beadta a földjeimet. Akkor vesztettem össze vele először (nem utoljára), s ma is jogtalanul tartom, hogy az örökségemet a feleségem aláírásával elkobozták. Nyolc és fél holdról van szó, eredetileg tíz volt, de kettőt apám még a negyvenes években eladott, s itt vett helyette a siófoki határban. (Ez a két hold 1940 óra a nevemen van.) Vissza Siófokra, egy konyhába, mert a házuk tele volt lakóval! Összeálltam egy barátommal, akinek szintén volt lova, fuvaroztunk, jeget és húst hordtunk nyáron az üzletekbe, műveltük a tsz birtokához nem tartozó földeket bérért vagy felesben, és állatokat tartottunk. Nagyon sokat kellett dolgoznunk. Három gyereket neveltem föl, házasítottam ki, a negyedik, a legkisebb fiam pedig még általános iskolás.

Apámat 1964-ben kiengedték a tsz-ből, csak a földjét tartották benn. Nem kapott vissza egyebet, mint a szőlőjét, amit addig háztájként művelt - ezt az egy katasztert, amelyen most a házam áll. Ezután megvette a nővérei hat holdját, meg még egy katasztert, itt mellettünk, és gazdálkodott tovább. Kint lakott a kenyérgyár melletti pincéjében (még a villanyt sem vezette be), de az állomás közeli tejcsarnokból naponta 200 liter savót tolt haza biciklin a disznóinak, s még nekem is ideállított egy kannával. Ötven disznóm mindig volt, legalább tizenötöt hizlaltam, 80-90 malacot adtam el tavaszunként és 5-600 csirkét húsvétra, őszre. 1962-ben építettem egy kis házat (apám nem adta nekem a telket, de megengedte, hogy építsek rá), abban nőttek fel a gyerekeim, 21

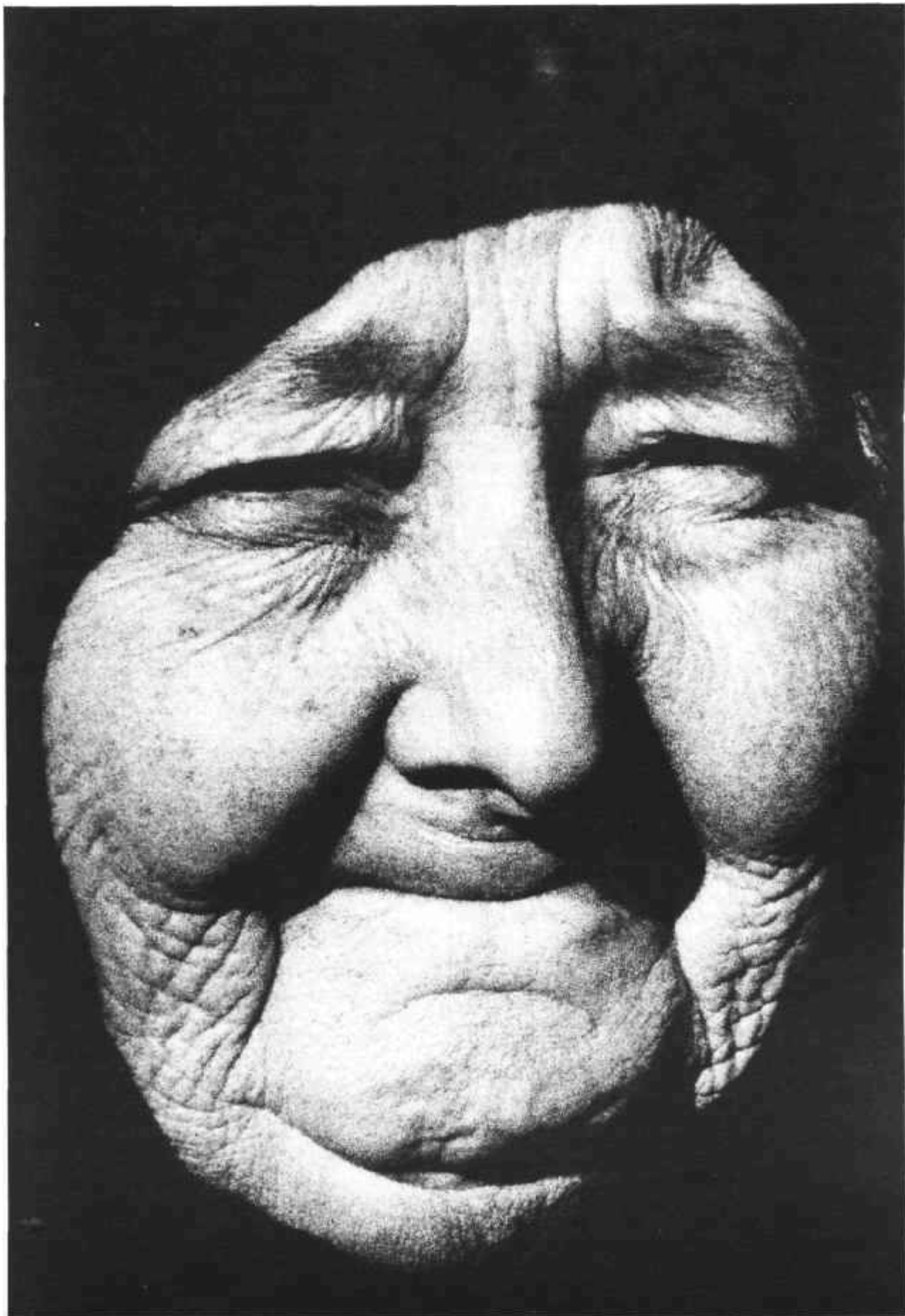
évet töltöttünk ott. 78-ban meghalt az apám, és én megörököltem a földjeit. A szomszédos katasztert eladtam, s abból építettem (1981-ben) a mostani házam. Van egy tanyám túl a „Pali bolton”, ott tartom a lovaimat, disznaimat, a gazdasági felszerelésemet, mert én most is két és fél kataszteri holdon gazdálkodom. Van 200 galambom, rengeteg baromfim, s látja, jó erőben vagyok, kész arra, hogy a tsz-től az apám benntartott földjét átvegyem és megműveljem. A középső fiam segít a gazdálkodásban, ő is szereti a paraszti munkát. Most már remélhetőleg nem bánnak úgy el velem, mint amikor 2800 négyszögölt egyszerűen elvettek tőlem.

75-ben, tagosítás után, csereingatlanként kaptam, 79-ig műveltem is és akkor kiakbólintottak a tulajdonomból. A fiam alaposan megrágyázta a földet, s amikor már vetni akarta a kukoricát, odament hozzá az agronómus és azt mondta neki: ez a föld nem a tiétek! Nem írták át a nevemre - mondták - ezért nincs jogom hozzá. Hát amit betagosítottak?! Arról meg nincsen térkép. Miért nincs? Ki tűntette el? Mi okból? De hát kell-e térkép annak, aki egész életében a határt járta? Minden négyszögöl a fejemben van. Ki tudnám mérni, cövekelni bármikor. Volt egy kataszter földem a Foki-hegyen is. 5 ezer fenyő csemétét ültettem bele 1976-ban. A nagyobbik részén zöldellt a fenyő, s körülbelül 4-5000 négyszögölon kukoricát, kölest, mohart termeltem a lovaknak, mert - elfeledtem mondani - egy időben lovas iskolával foglalkoztam. A föld szomszédjaim tanácsi emberek voltak, az egyik a termelési-ellátási (vagy micsoda) osztálynak a vezetője. Egy nap értesítést kaptam, hogy a Foki-hegyi földemet állami tulajdonba vették, mert nincs megművelve. Hüledeztem. A barátaim figyelmeztettek. „Koncot akarnak húzni a földedből, majd kiveszik 50 évre szóló haszonbérbe fillérekért...”

„Azt soha” - feleltem.

Fellebbeztem, majd megkezdődött a per. Jöttek a tanácsi és a földhivatali tanúk és valamennyien azt állították, hogy nincs egyéb a földemen, csak gaz. Én makacsul hajtogattam: „Üljünk be a kocsiba, nézzük meg együtt az öt méteres fenyőket!”

Két évig tartott a per, végül megnyertem. De mindjárt eladtam azt a földet, nehogy még egyszer valaki szemet vessen rá.

JÁVORI BÉLA • KALÁCSKÉPŰ NÉNE